

Nr. 49 – 3. desember 1974

vimenn

Pris kr. 3,75 inkl. moms.

En eksklusiv VI MENN-serie:

Willy Brandt

OG MULDVARPEN

Guillaume

Aktuelt i TV:

Hard- hausene i engelsk fotball

Raidet i Måløy

A color portrait of Willy Brandt, a German politician, shown from the chest up. He is looking slightly to his left with a serious expression. He has short, dark hair and is wearing a dark suit jacket, a white shirt, and a red tie with thin black diagonal stripes.

Det er solskinn over Måløy, Måløyna og Ulvesund. Fra mitt pensjonatvindu i tredje etasje ser jeg ned på mennesker som virker ubekymret avslappet, de fleste av dem. Unge jenter med barnevogner. Fiskere med sjøgang i kroppen. Trauste bønder fra bygdene innenfor. Blanke biler glir forbi i moderat tempo. Et snurpefartøy slår full fart forover ute på havna. Unger ler. Oppe under solen en svart sky, en enorm kråkeflokk i langsomme svinger, speidende etter hva?

Brått fryser jeg på ryggen, tross solskinnen.

Kråkene!

De får meg til å tenke på gribber – og lik. De får meg til å tenke på fly, på krig og grusom død. På døden i Måløy, en juledag for 33 år siden.

– Dette er alvor!

– Jeg var tidlig oppe den morgenen, forteller pensjonatvert *Jørgen Holvik*, – fordi en kamerat og jeg hadde planlagt en tur til en hytte noen kilometer utenfor her. Grålysningen var kommet, klokken var vel mellom åtte og ni, og jeg var 12 år.

Brått var det som om verden eksploderte.

Måløy-raidet var ikke bare et nålestikk mot en tysk livsnerve – en fotnote i historien om den annen verdenskrig. Aksjonen forledet Hitler til å tro at de allierte planla å «rulle opp Europa nordfra». Store tyske styrker ble bundet uvirksomme i Norge. Og raidet kom til å danne skole for senere kombinerte aksjoner. Med innsats av sjø-, fly- og landstridskrefter. Kampene i Måløy var harde og nådeløse. Det ble kjempet fra hus til hus.

derte. Fra himmelen dalte røykbomber. Sporlys tegnet sine lange streker gjennom den kjølige morgenluften. Maskingeværene knitret, kanonene tordnet. Kameraten min sto nedenfor huset og ventet på meg.

– Løp hjem! ropte jeg. – Det er luftangrep igjen!

Min bror, som hadde vært med i Finland og siden deltatt som frivillig i Alta-bataljonen under kampene i 1940, var av en annen oppfatning:

– Dette er ikke vanlig luftangrep!

Dette er alvor! Kom dere ned i kjelleren!

Det var ikke like lett for alle. Spesielt ikke for min mor, hun måtte hjelpes ned de bratte trappene. Heller ikke for den eldre kjøpmannen som bodde på et rom i øverste etasje. Da vi omsider var kommet ned, kom kjøpmannen til å huske på to ting han gjerne skulle hatt med seg, og som lå igjen på rommet hans; lommeboken og et spann med aprikoser – ettertraktet juleknask den gang.

Så måtte jeg opp trappene igjen. Redningsaksjonen lyktes. Kjøpmannen fikk sin lommebok og sine aprikoser.

Sivilbefolkningen var heldig

Familien vår hadde alt lenge drevet kafé her. Den ble litt av et samlingssted, hit kom såvel tyskere som motstandsfolk. En arkitekt som spilte nazist, hadde klart å skaffe seg tegninger over de fleste tyske festningsanlegg på Vestlandet. En dag han satt i salongen, dukket Gestapo opp. Han skjønte straks hva det gjaldt og fikk kastet dokumentmappen sin under en sofa.

– Ta vare på den!

Mappen med tegningene befant seg i trygge hender da han var tatt. Karer som var underveis til England nettopp da, fikk den av min søster. Før arkitekten var kommet i skikkelig avhør, var mappen på vei til London.

Siden fulgte min søster etter, sammen med flere andre. Hun ble hentet ute i øygarden for å gi flest mulig detaljer om tyskernes stillinger og annet av interesse. Måløy-raidet var godt forberedt.

**Kaptein
Martin Linge**

MÅLØY-RAIDET

Jørgen Holvik og de andre i kjelleren så ikke meget av det som skjedde utenfor veggene. De så ikke noe av den forbitrede kampen fra hus til hus nordover fra commando-soldatenes landingssted. De så ikke brannene nordover langs den svakt buete strandgaten, de så ikke røyksøylen fra fabrikk og tankanlegg. De så ikke hvordan commandosoldatene en for en trengte inn gjennom vinduet til badet i nabo-huset som var besatt av tyskerne, de så ikke den vettskremte kvinnen i badekaret. De så ikke bajonettduellene som endte med at kvinnen brått hadde selskap med fire døde tyskere. De så ikke engang den tyskeren som fra et rom i

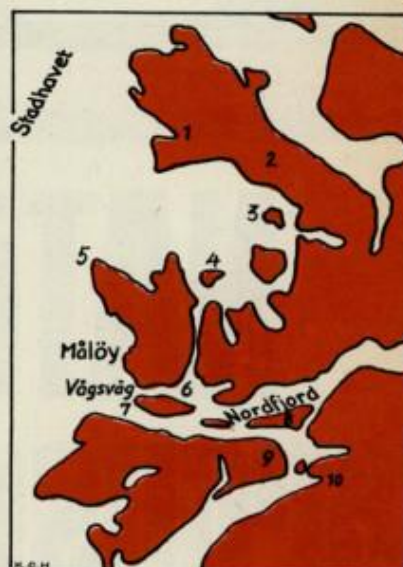
etasjen over hodene deres felte to commandos, som ble liggende like utenfor veggene.

— Det var et under at ingen av oss ble truffet, kommenterer Jørgen Holvik, — til tross for alle salvene som fant vei inn i kjellerrommet. Vi var utrolig heldige!

Det var de ikke alene om i Måløy hin juledag. Skadene på sivile begrenset seg der stort sett til at en mann ble truffet av et skudd i benet. Ute på fjorden ble riktignok en fyrbetjent drept av en splint, men i selve Måløy hadde englene bredt sine beskyttende vinger ut over sivilbefolkningen. Ikke én ble farlig såret, ikke én ble drept.

Av landgangstroppene på 525 mann falt den norske kaptein Martin Linge. Minnestøtten ved Ungdomsskolen opp-

1. St. Svithuns minnekapell.
2. Steinkrossen. Minnestøtte over Olav Trygvesson.
3. Selje klosterruiner.
4. Silda. 5. Kråkenes fyr.
6. Måløy. 7. Husevågøy.
8. Rugsundøy. 9. Hornelen.
10. Vingen. Nordens største helleristningsfelt.

Av Idar Kristiansen

gir navnene på i alt 51 falne. 6 britiske offiserer og 47 briter av andre grader ble såret, likeså to mann fra Kompani Linge. Av de tyske styrkene i og ved Måløy, på 240 soldater og 50 marinesoldater, ble 29 med sikkerhet drept. 52 andre ble enten tatt til fange eller drept, 8 ble såret. En tropp på 25 mann har vi ikke klar beskjed om. Disse oppgavene er neppe nøyaktige.

33 år etter det blodige juledramaet i Måløy kan det være grunn til å minne om at Måløy-raidet ikke bare var en episode blant tusener, et alliert nålestikk mot en tysk livsnerve, en fotnote i historien om den annen verdenskrig.

Måløy-raidet fikk Hitler til å tro at de allierte planla landgang i Norge, at de hadde tenkt å «rulle opp Europa nordfra». Det bidro til at tyske styrker på til sammen 320 000 mann var bundet i Norge på et tidspunkt da det var god bruk for dem andre steder — på Østfronten og i Normandie den 6. juni 1944, D-dagen. Og ikke minst viktig: Måløy-raidet kom til å danne skole for hvordan kombinerte operasjoner, der både sjø-, fly- og landstridskrefter deltok, skulle planlegges og gjennomføres.

Så beskjedent som Måløy-raidet — hva omfang og resultater angår — kan synes i den store krigssammenheng, er det ingen tvil om at dette «nålestikket» bidro til å forandre krigens gang.

Hva var det som hendte?

Lammende sjokkvirkning...

I minuttene like før natten til 27. desember 1941 viste tegn til å bli dag, gled 7 mørklagte skip langsomt forbi den tyske utkikksposten på Husevågøy ytterst i Nordfjord. Noen kilometer lenger inne hadde britiske fly nettopp innledet et avledende bombardement mot kanonstillingene på Rugsundøy.

Likevel ble skipene oppdaget. Vakt-posten grep øyeblikkelig telefonen og ringte kommandoplassen for batteriet

på Måløy, som behersket begge innseilinger til Måløy. Men batterisjefen var opptatt med å barbere seg, og oppasserens hans hadde det altfor travelt med å pusse sin sjefs støvler. Ingen tok telefonen.

De britiske marinefartøylene med «Kenya» i spissen gled langsomt videre innover mot Måløy, mens det på tropeskipene «Prince Leopold» og «Prince Charles» lød en dempet ordre: — Fir båtene til innskipningshøyde!

Angrepsstyrkene kom uten plunder om bord i de dinglede landgangsbåtene. Nøyaktig klokken 0839 tok alle båtene vannet samtidig. Klokken 0842, ett minutt etter tidsskjemaet, putret en liten flotilje i to kolonner bort fra moderskipene og ble visket ut av mørket.

Venstre kolonne dreide av mot de usynlige knausene på Vågsøy like i nord, der også Måløy befant seg noe lenger borte. Høyre kolonne gled fram mot Måløy, i kjølvannet fra marinefartøylene som brått, nettopp da første tegn til gry ble synlig, tok batteriene under ild. I løpet av ni minutter eksploderte mellom 400 og 500 sekstommers granater innenfor et kvadrat av 250 meter på Måløy. Sjokkvirkningen blant de fullstendig overrumplede tyskerne var lammende.

På forhånd hadde britene kalkulert med at de hardeste kampene kom til å stå om batteriene på Måløy. Da angrepsstroppene under ledelse av aksjonens nestkommanderende, major Jack Churchill, i ly av røykskjermen fra flystøtten stormet i land, fant de til sin overraskelse at ikke en eneste av kanonstillingene var bemannet. Tyskerne hadde i panikk kravlet ned i sine revehuler under jorden. Måløy ble tatt på mindre enn 20 minutter.

Men for de avdelingene som trengte fram langs sørvestkysten av Vågsøy mot Måløy, skulle den 27. desember 1941 bli en blodig juledag.

Forts. side 29

Tyske soldater tatt til fange under Måløy-raidet.

Måløy-raidet...

fra side 19

Krigens første commando-soldat

Angrepsstroppenes øverste leder var oberstløytnant J. F. Durnford-Slater, en 30-åring som hadde vært kaptein inntil det kort tid i forveien ble besluttet å opprette commando-styrker. Den unge kapteinen hadde meldt seg frivillig til spesialtjeneste, og ble ikke lite overrasket over det oppdrag og den utnevning han fikk. Ettersom Commando 1 og 2 ennå ikke var opprettet, ble Durnford-Slater krigens første commando-soldat.

I samme øyeblikk oberstløytnantens båt nådde land ved foten av en nesten loddrett bergvegg sør for bebyggelsen, drønnet det første av Hampden-flyene inn over hodene på dem. Fra tretoppshøyde slapp de fallskjermstabiliserte røykbomber pent langs kanten av berget. Eksplosjonene var så nær at da Durnford-Slater hoppet i land, fikk han sprut av brennende fosfor på armene. Tøyet tok fyr, men han dasket ut flammene før det oppsto alvorlig skade.

Verre gikk det med løytnant Komrower og karene hans i en annen båt. Det andre flyet hadde fått en skuddsalve fra den armerte tråleren «Föhn», flyet bikket, og bomben falt ikke presist. Mens flyet i slak bue styrtet mot Ulvesundet, dalte bomben ned mot landgangsbåten og eksploderte midt mellom de sammenstuede soldatene. De ble oversprøytet av fosfor og brennende olje. Komrower hadde i tide stupe over bord, men mange av soldatene ble drept på stedet. Et sekund senere skurte båten mot bunnen, mens kuler og signallys sprutet i alle retninger fra ammunisjonen som var blitt antent.

Komrower hadde reddet seg i første omgang. Men da båten støtte mot fjæresteinene, fikk han foten i klemme og halvt knust. Slik ble han hjelpeløst hengende mens ammunisjonen eksploderte og båten ble helt varm. Kaptein Martin Linge, som ledet den norske avdelingen som deltok i raidet, oppfattet situasjonen, og uten hensyn til faren som eksploderende ammunisjon og kvelende oljerøyk representerte, vasset han ut i sjøen og rugget båten inntil Komrower kom fri. Deretter styrtet han inn i røyken som dannet vegg mellom landgangsstedet og tettbebyggelsen, og ble borte.

Borte? Nei, ikke ennå! Vi møter ham igjen noen minutter senere, like ved Ulvesund Hotell. På dette tidspunkt er alle de britiske offiserer i forreste linje skutt ned: Kaptein Giles, eldste løytnant Mike Hall, løytnant Bruce Giles og flere. Den eneste offiseren på skueplassen er Martin Linge. Sammen med to andre nordmenn hadde han gjort et forsøk på å trenge fram til Ulvesund Hotell, tyskernes hovedkvarter, så fort at eventuelle hemmelige dokumenter ikke kunne bli tilintetgjort. Kaptein Forrester hadde også like før ledet et frontangrep mot hotellet og de improviserte forsvarsstillingene rundt det. Kapteinen skulle akkurat til å slenge en håndgranat inn gjennom den åpne inngangsdøren, da han ble skutt. Forrester stupe i bakken, og Linge overtok.

Han bestemte seg for et nytt angrep. Men i det han styrtet rundt hjørnet på

Over til side 34

TENK AT BLÅ STREK VAR KJENT FOR Å VÆRE STERK

BLÅ STREK - MILDERE ENN DU TROR

Det har fått mange til å si "neitakk" til en tobakk som i virkeligheten er rund og mild. Blanding av aromatiske tobakksorter gir Blå Strek en fyldig, karakterfull smak. Så Blå Strek er ikke så sterk som du kanskje har trodd. Skal du ha en sterk tobakk, må du prøve andre merker. Dessuten er den lett og smidig å rulle. Nr. 2 til rulling og pipe. Nr. 3 til sigaretter.

CONRAD LANGAARD 1/2

Dette kan du bruke en Philips kassett-radio til:

Gjøre opptak av radio-programmer.

Gjøre opptak fra platespiller eller båndspiller.

Spille MusiCassetter.

Snakke inn med mikrofonen.

Fin som bare reiseradio også.

Bruke øreproppen hvis du ikke vil forstyrre.

Philips kassettradio. Hendig som en reiseradio. Med like mange muligheter som en kassettopptaker. Bare sett inn kassetten og trykk på knappen - så enkelt er det! Velg mellom tre modeller: **Philips Porty** med MB, FM og kassettopptaker.

Philips Carat med kassettopptaker, FM med automatisk fininnstilling samt MB og LB.

Philips Traveller, eksklusiv modell med kassettopptaker utstyrt med automatisk båndstopp og pauseknapp. LB, MB, KB og FM med automatisk fininnstilling. Trinnløs variabel tonekontroll.

Alle modellene har: Automatisk styrkekontroll under opptak. Kontakter for mikrofon, øretelefon og platespiller/båndopptaker. Leveres med mikrofon og en C-60 low noise kassett.

Alle går på både batterier og nett.

Philips Porty.
Veil. pris
kr. 995,-.

Philips Carat.
Veil. pris
kr. 1.095,-.

Philips Traveller.
Veil. pris
kr. 1.295,-.

Philips kassettradio - mye for pengene.

PHILIPS

Boken får De kjøpt hos bokhandleren.

Richard Martin Stern

TÅRNET

Kr. 44,50, ib. 55,00.
GYLDENDAL

Måløy-raidet...

fra side 28

nabobygningen, ble han truffet av to kuler i brystet og falt.

Den 3. januar ble han funnet under en sammenrast mur av noen arbeidere som ryddet opp i det som engang hadde vært Ulvesund Hotell.

Tran og sildolje

Den primære årsak til at nettopp Måløy var blitt valgt til angrepsmål for «Operasjon Anklet», kan kort oppsummeres med to ord: Tran og sildolje.

«Operasjon Claymore», raidet i mars 1941, hadde langt på vei lammet senteret for tranfremstillingen i Norge. Fabrikkene i Stamsund, Henningsvær, Svolvær og Brettesnes var sprengt i luften. Det ville ta tid å få disse anleggene i gang igjen. Hva var mer naturlig enn at «Departementet for økonomisk krigføring» i London vendte sine øyne mot det nest største senteret for samme industri - Måløy?

Sildolje er meget rik på glyserin, en vare som alltid er blitt høyt verdsatt i krigstider, slik vi kjenner dem fra før napalm- og atomtiden. Glyserin er en meget viktig bestanddel ved fremstilling av militære sprengstoffer. Selvsagt hadde ikke den tyske krigsmaskinen unnlatt å dra nytte av denne meget produktive kilde i Norge. Hver måned ble det skipt tonnevis av varen til de tyske sprengstoff-fabrikkene.

Britene var ikke det minste begeistret for at tyskerne skulle få vitaminer og glyserin fra Norge.

Ingen nåde

Vi tillater oss å hitsette et utdrag av boken «Måløyraidet» av Joseph H. Denvig Jr.:

«Kampene i Måløys gater var uten sammenlikning den blodigste og mest forbitrede del av dagens trefninger. For her møtte commandoene ikke et artilleribatteri som krøp sammen i beskyttelsesrom, men en styrke tyske soldater som var vel bevæpnet, godt ledet og erfarne i kamp fra hus til hus. De fleste av dem var veteraner fra felttoget i Norge i 1940, og de møtte britene uten å vike. Under commandoenes første angrep på forsvarsstillingene ble troppssjefen der, Oberleutnant Bremer, drept. Det samme skjedde med feltpresten, Stabsfeldwebel Lebrecht. I selve bygningen improviserte den tyske havnekaptein, Sebelin, en forsvarslinje nummer to ved å bruke folk fra staben, orlogsgaster og enhver annen tysker han kunne stampe fram. Kampen utviklet seg raskt til en rekke harde oppgjør. Grupper av pågående menn

Over til side 39

Måløy-raidet...

fra side 34

brot seg inn i hus, der like uredde menn i dekning tok opp utfordringen. Angriperne satte i verk angrep fra rom til rom, skliende og snublende sprang de gjennom halvmørke smug og snølagte bakgårder, de slengte seg over plankegjerder og ned på gårds plasser ved siden av. mens kuler sendte opp små fontener av snø rundt bena på dem. Det var en kamp i sin mest brutale form, ingen av partene ba om nåde, og ingen var heller særlig innstilt på å gi det. Mens kampen raste, kröp de norske familiene sammen i kjellerne.

Tapene steg raskt på begge sider. Tilfeldige sammenstøt rundt et hjørne førte til plutselige skuddserier fra automatvåpen, halvtropsjef og lagfører skrek ut kjappe ordrer på engelsk og tysk, — og deretter, da kampen flyttet seg oppover gaten, hortens ingen annen lyd enn stønnene fra de sårete.

En dansk båt som lå borte i sundet, ble skutt i senk, og kapteinen ble drept på brua. En barkasse med gjennomvåte dansker kom i land like bortenfor. De ble innlosjert i en kjeller, og min søster og jeg fikk noe senere til oppgave å hente ulltepper fra «Soldathjemmet» i Turnhallen. Vi hadde hastverk med å rive til oss ulltepper. Da vi slo kloen i det første, stirret vi like inn i ansiktet på den drepte danske kapteinen. Det var et uhyggelig syn.

Det var gutter fra den tvangsinnkommanderte arbeidstjenesten som måtte rydde opp. De slo jernkrokar — du vet slike som man bruker for å huke fiskekasser — i bena på likene og dro dem ned til hestekjerrene. Snøen i bakken her var blodfarget overalt. På likene i kjerrene ble det lempet favn ved, det het seg at tyskerne kjørte ved når de transporterte likene til de skipene som skulle frakte dem — hjem til Tyskland? Men det stakk jo fram en fot her og der.

Så langt Jørgen Holvik.

Målene ble nådd

Ved 13-tiden stilnet kampene av, og angrepsstroppene trakk seg ut i samsvarende plan. De fleste målene med raidet var nådd. Batteriene på Måløyna var fullstendig utslettet. Hver eneste mann ved batteriene var enten falt eller tatt til fange, og kanonene var ødelagt. Firda fabrikk sto i flammer, og de andre større fabrikkene lå i ruiner. Radiosenderstasjonen var satt ut av spill, antennen masten lå forvridd på bakken. De gjennomhullede vrakene av en armert tråler og seks lastebåter av betydelig størrelse lå kjørt på grunn langs fjorden, og telefonsentralen var borte, forteller «Måløyraidet». En bok som for øvrig enkelte måløyværing bare finner så måtelig dekkende for det som skjedde.

— Vi trodde det var begynnelsen til en landsomfattende invasjon, sier fotograf Hamre senior, og Hitler trodde at raidet var en forløper nettopp for en slik invasjon. Hans oppfatning på dette punkt kom til å få betydelig innflytelse på krigens videre gang.

Fredens solskinn

Solen er blitt borte. Et plutselig styrtregn høljer ned over Ulvesund og Måløyna, som jeg kan se fra mitt

pensjonatvindu. Jeg ser også den nyåpnede, elegant buete Måløybrua, Norges lengste, som tar sats like bortenfor der Ulvesund Hotell engang sto, og lik en tresteg-hopper lander på Måløyna for den fortsetter over mot fastlandet.

Og der, like fra nordpynten av Måløyna, hever det seg brått en annen bro, syvfarvet, mot gråblå skyer. En regnbue mer praktfull enn jeg noen gang før har sett. Et par hundre sekunder står den lysende over Ulvesundet, som en juledag for 33 år siden var farget av blod.

Brått som regnskuren kom, stilner den av. I neste nå er Måløyna og de grønklede knausene over på den andre siden igjen badet i solskinn.

Fredens solskinn.

(Neste uke bringer vi en ny artikkel med tilknytning til Måløy-raidet.)

Hardhausene...

fra side 23

til at det står noen under den. Bare ballen — og bang, så går de opp og henter den.

Keepere også. Fyrer som vår Harvey, eller Gary Sprake. De kommer rusende ut — pang. De er hardhauser. Jeg er ikke sann. Men likevel hører du folk si til deg: «Å, din jævla...»

Faktum er at jeg aldri har skadet noen. Det ville ha gått innpå meg. OK, jeg har gjort enkelte ting, og etterpå sagt til meg selv: «Idiot!» Du kunne ha skadet fyren.

Men det er aldri noen som har spilt mot meg som ikke har vært i stand til å spille uken etterpå. Nævel — en gang. Det var lille Kerr fra Sunderland. Og det hadde ikke skjedd noe med ham heller, om han hadde spilt ballen istedenfor å prøve å velte meg overende. Jeg kan huske hvordan han kom mot meg. Hadde han fortsatt videre, ville vi fått ballen sammen, og jeg kunne bare ha sendt ham og ballen over sidelinja. Men han hugger i bremsene — lar meg gå inn i en glidetackling, og sparker så mot meg. Jeg hørte hvordan det knaste i bena hans. Men det var hans egen feil. Det var idiotisk av en så liten fyr å forsøke seg på noe sånt.

Jeg husker da Bobby Charlton ble kvestet. Brakk lårbenet. Det skal visstnok ha vært andre gang det har skjedd i engelsk fotball. Den andre fyren kroppstacklet ham, og bang — så lå Bobby der. Jeg gikk bort for å se til ham. Bobby lå på ryggen og holdt benet i været. Og benet fra låret og ned vaket i vinden. Jeg måtte snu meg bort, jeg klarte ikke å se på det. Det ville ha gått forferdelig innpå meg hvis jeg hadde vært trykt i noe sånt.

Jeg har hatt noen få dårlige tacklinger. Den verste hadde jeg i 1972. Craven på Crystal Palace. Vi var akkurat blitt snytt for et mål, og jeg var forbanna. Jeg mistet virkelig hodet og felte ham regelrett. Skulle ikke ha gjort det. Han kom rett på meg, og jeg felte ham. Han ble ikke noe særlig skadet. Men det var dumt av meg. En feilvurdering. Den verste jeg har gjort.

Men når alt kommer til alt, så må du ta litt hardt på gode spillere, la dem forstå at du er der. Du må tukte dem litt tidlig i kampen. Det gjør jobben din lettere hvis de får respekt. Da er jo

Over til neste side

Seagram's V.O.

verdens mest solgte

Til: SEAGRAM'S, BOX 70, 1343 EIKSMARKA

☐ stk. sett a 6 Old-Fashioned glass a kr. 25,— pr. sett + kr. 9,— i frakt.

☐ stk. sett a 6 Longdring glass a kr. 28,— pr. sett + kr. 9,— i frakt.

☐ Kryss av her hvis De ønsker å motta bare brosjyren "Barutstyr"

Send pengene pr. postanvisning, krysssett sjekk eller varene leveres mot postoppkrav. Husk å skrive navn og adresse tydelig. Varene vil bli levert STRAKS!

8 dagers returrett. Returporto blir ikke refundert.

Navn

Adresse

Postnr

Poststed

VM 49-74

